

© ANP, Corné Sparidaens

24 MAA · ⌚ 8 MIN

'Creatief idee' van Shell voor gasopslag goed voor miljardenwinst, op kosten van de staat

BIRTE SCHOHAUS

JILLES MAST

De NAM leek op sterven na dood: geen gas meer uit het Groningenveld, andere bezittingen in de uitverkoop en torenhoge rekeningen voor de versterking van huizen. Maar het gasbedrijf heeft een troef: de gasopslag in Norg. Uit berekeningen op basis van gegevens van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat blijkt dat de NAM hier miljarden aan kan overhouden, betaald door de staat.

DIT STUK IN 1 MINUUT

- ➡ In 2018 besloot toenmalig minister Eric Wiebes van Economische Zaken en Klimaat om de gaskraan in Groningen eerder dicht te draaien dan tot dan toe gepland.
- ➡ Om dit mogelijk te maken kwam Shell – een van de twee aandeelhouders van de NAM – zelf met een ‘creatief idee’: de gasopslag Norg kon ook worden gevuld met elders ingekocht gas. De rekening voor dat gas wordt betaald door de overheid.
- ➡ Uit berekeningen van Follow the Money en Platform Authentieke Journalistiek blijkt nu dat de NAM mogelijk miljarden euro’s verdient aan dit zogeheten Norg Akkoord.
- ➡ Het gasbedrijf wordt namelijk gecompenseerd voor alle winsten die het anders met Gronings gas had gemaakt. Het bedrijfsrisico komt daarmee op het bord van de belastingbetaler terecht.

‘Shell en ExxonMobil zetten de NAM te koop voor 1 miljard euro’. Dat bericht van persbureau Reuters zorgde vorig jaar september voor ophef. Niet alleen in Groningen, het haalde zelfs de internationale pers. Zouden de oliebedrijven onder de kosten voor de aardbevingsschade uit proberen te komen?

Al snel bleek de soep minder heet: alleen de kleine gasvelden op land en op zee gingen in de verkoop. Desondanks was de aankondiging – na eerdere ontslagrondes en plannen om het hoofdkantoor in Assen te sluiten – opnieuw een signaal van het naderende einde van het Nederlandse gasbedrijf.

In politiek Den Haag vroegen bezorgde Kamerleden zich af of het bedrijf na sluiting van het Groningenveld wel in staat zou blijven om de miljarden kostende versterkingsoperatie in Groningen te betalen. Als

die inkomstenbron zou opdrogen, blijven immers alleen nog de gasopslagen Grijpskerk en Norg over.

Wat zij niet wisten: Norg is een ware cashcow. Door een akkoord met de Nederlandse overheid en de gestegen gasprijzen van het afgelopen jaar, levert de gasopslag de NAM mogelijk een miljardenwinst op. Dat blijkt uit berekeningen die Follow the Money en Platform Authentieke Journalistiek maakten op basis van ramingen en rekensommen aangeleverd door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) voor de Miljoenennota 2023.

Creatief met gas

Na de aankondiging van minister 🧐 Eric Wiebes van EZK in 2018 om de gaskraan in Groningen te sluiten, was NAM-aandeelhouder Shell 'behulpzaam met een creatief idee' om de winning uit het Groningenveld voortijdig te beëindigen. Dat stelde directeur Shell Nederland, 🧐 Marjan van Loon, tijdens haar verhoor door de parlementaire enquêtecommissie Groningen.

De gasopslag onder het Drentse dorp Norg, een bezitting van de NAM, kon mogelijk de oplossing bieden, dacht het bedrijf. Het aanbod van Van Loon: de opslag zou gevuld kunnen worden met gas ingekocht op de internationale markt in plaats van geproduceerd uit het Groningenveld. Zo zou de winning van 11,9 miljard kubieke meter gas kunnen worden voorkomen en de gaskraan eerder dicht kunnen.

Het ministerie ging vrijwel direct in op het aanbod. De NAM kreeg in september 2019 de opdracht om gas in te kopen op de markt – en een voorschot van 90 miljoen euro.

In 2021 maakten de Nederlandse staat, de NAM en haar aandeelhouders, Shell en ExxonMobil, de afspraak definitief in het zogeheten Norg Akkoord.

Het ministerie betaalt de inkoop van 11,9 miljard kuub gas en de NAM mag dat voor eigen rekening verkopen. Immers: 'Zonder het Norg Akkoord zou de NAM het benodigde gas (nagenoeg kosteloos) uit het

Groningenveld hebben gewonnen en verkocht op de markt (...) De Staat vergoedt daarom NAM de inkoop van het gas', aldus een toelichting van het Ministerie van EZK namens staatssecretaris 🗨️ Vijlbrief, naar aanleiding van zijn verhoor door de 🏛️ parlementaire enquêtecommissie.

Aan het einde van het gasjaar wordt de balans opgemaakt en kan de NAM indien nodig een aanvullende factuur sturen. Want het bedrijf wordt volgens de afspraken gecompenseerd voor alle kosten die het maakt.

De financiële route loopt zo: het ministerie van EZK maakt geld over naar de Maatschap Groningen, de privaat-publieke samenwerking waarin het staatsbedrijf Energie Beheer Nederland (🏢 EBN) en de NAM de gaswinning uit Groningen beheren. De maatschap geeft gashandelshuis GasTerra de opdracht om het gas in te kopen op handelsplaats TTF. Dit gas wordt vervolgens door Gasunie getransporteerd naar de opslag van de NAM onder het Drentse Norg.

Stijgende kosten

Wat toen nog niemand zag aankomen, was dat de gasprijzen in de volgende jaren veelvuldig over de kop zouden gaan. De uitgaven uit de staatskas aan 'Norg' stegen hierdoor in rap tempo. In het eerste jaar, 2019/2020, wordt er 1,1 miljard kuub gas ingekocht voor 85 miljoen euro. In het daaropvolgende jaar kosten de ingekochte 2,7 miljard kuub gas maar liefst 800 miljoen euro. In 2022 rijzen de gasprijzen, als gevolg van de Russische inval in Oekraïne, de pan uit. In april van dat jaar verwacht het ministerie van EZK 6,5 miljard euro te moeten betalen voor 5 miljard kuub gas. Een prijsstijging van meer dan 1500 procent ten opzichte van twee jaar daarvoor.

'We hoeven hier niets aan te verdienen'

Volgens het Norg Akkoord moet er nog 3,1 miljard kuub gas worden ingekocht. Hiervoor heeft EZK nog eens drie miljard euro gereserveerd; een bedrag dat afhankelijk van de ontwikkelingen van de gasprijs hoger of lager zou kunnen uitvallen.

‘Een kleine fee’

Een tegenvaller voor de staatskas, maar volgens staatssecretaris voor mijnbouw Hans Vijlbrief zou de NAM niet profiteren van deze gigantische kostenstijging. ‘Het geld gaat door het gasgebouw heen, maar in essentie blijft er nergens geld hangen, behalve een kleine fee voor de NAM,’ vertelde hij tijdens zijn verhoor door de parlementaire enquêtecommissie. ‘Geen groot geld.’

Ook volgens Shell-directeur Van Loon was het aanbieden van Norg eerder een soort vriendendienst. ‘We hoeven hier niets aan te verdienen,’ vertelde ze de enquêtecommissie, ‘...je moet natuurlijk wel gas inkopen en opslaan en de prijs van de gas kan anders zijn, maar de uiteindelijke situatie voor Shell of Esso is onveranderd: wij verdienen hier niet aan.’

Later nuanceerde ze dit. Het bedrijf zou er alleen niet méér aan verdienen dan als het wel Groninger gas zou gebruiken: ‘Ten opzichte van die twee scenario’s zijn de uitkomsten hetzelfde.’

Oftewel: de NAM ontvangt één op één compensatie voor het niet gebruiken van het Groningenveld. De rekening voor het gas dat de NAM hiervoor elders inkoopt, is voor de staat, ongeacht de stijgende gasprijs. In tijden van enorme prijsschommelingen is dat een welkome bijkomstigheid voor het gasbedrijf. Het ondernemersrisico van de NAM op dit onderdeel is daarmee afgewenteld op de belastingbetaler.

Miljardenwinst

Door deze gegarandeerde betaling kan de NAM meer aan het akkoord verdienen dan slechts een ‘kleine fee’. Hoeveel meer? Dat is bij benadering te achterhalen door een rekensom te maken op basis van ramingen van het Ministerie van Economische Zaken.

Door de stijgende gasprijzen nemen niet alleen de uitgaven, maar ook de inkomsten toe. De gasbaten stijgen als gevolg van hogere belastinginkomsten en de winsten van Energiebeheer Nederland. Volgens de ramingen vloeit uiteindelijk 70 procent van de uitgaven terug naar de schatkist in de vorm van dividend en vennootschapsbelasting.

Het ministerie heeft ook een inschatting gemaakt van het door de NAM te betalen winstaandeel. Hierdoor is het mogelijk om te berekenen wat het bedrijf in totaal kan verdienen aan het Norg Akkoord (zie kader hieronder). Het resultaat voor de NAM onder de streep: een mogelijke nettowinst van 3 miljard euro.

‘Ik heb er een heel ongemakkelijk gevoel bij’

Let wel: het gaat om een berekening gebaseerd op de afspraken uit het Norg Akkoord en ramingen van EZK. De daadwerkelijke nettowinst van de NAM zal lager zal uitvallen door de eenmalige solidariteitsheffing die de Tweede Kamer afgelopen december goedkeurde: een extra belasting van 33 procent op de overwinsten van energiebedrijven over 2022. Bovendien zijn de gasprijzen inmiddels weer flink gedaald. Niettemin staat als een paal boven water dat de NAM veel geld gaat verdienen aan het akkoord.

DE BEREKENING

Om te berekenen hoeveel geld de NAM overhoudt aan de verkoop van gas volgens het Norg Akkoord, hebben we gekeken naar de belastingen die het bedrijf betaalt onder de mijnbouwwet en de vennootschapsbelasting (zie tabel). Van hieruit konden we terugrekenen naar de brutowinst waarover deze belastingen zijn geheven. Het gaat om de periode 2019-2025, waarin de jaren 2019-2022 samengevoegd zijn. Omdat de berekening is gebaseerd op meerjarige ramingen, kan de winst niet worden opgesplitst per (gas-)jaar.

Onderstaande tabel 'budgettaire verwerking vergoeding Norg Akkoord' is afkomstig uit de Miljoenennota 2023. Voor de leesbaarheid zijn deze versimpeld weergegeven (bedragen zijn in miljoenen euro).

	2022	2023	2024	2025	Cumulatief
Marktconforme vergoeding	7050	2160	780	0	9990
Ontvangen dividenden	0	-2090	-640	-230	-2960
Ontvangsten Mijnbouwwet	-1380	-420	-150	0	-1950
Belastinginkomsten Vennootschapsbelasting	-160	-1298	-448	-162	-2068
Saldo vergoeding Norg Akkoord	5510	-1648	-458	-392	3012

Tabel afkomstig uit de Miljoenennota 2023

TOELICHTING

De positieve bedragen zijn de verwachte uitgaven als gevolg van het akkoord, de negatieve bedragen zijn de verwachte inkomsten. De bedragen over 2022 bevatten alle uitgaven in 2019-2022.

Volgens deze raming zal de Nederlandse staat in totaal bijna 10 miljard euro uitgeven aan 'Norg'. Daar staat tegenover dat EBN een kleine 3 miljard euro aan winst zal uitkeren aan de Nederlandse staat. De NAM zal daarnaast bijna 2 miljard euro afdragen aan mijnbouwheffingen. Bovendien betalen EBN en de NAM gezamenlijk ruim 2 miljard vennootschapsbelasting (vpb). Op die manier belandt volgens deze raming in totaal zo'n 7 miljard euro weer in de schatkist.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat EBN een dividend aan de staat uitkeert van 2,96 miljard euro. Dat dividend is de nettowinst van EBN. De vennootschapsbelasting van 25,7 procent is hier al van afgetrokken. De brutowinst is eenvoudig te berekenen, namelijk 25,7 procent geheven over: $2960/0,743 = 3984$. EBN draagt dus $3984 - 2960 =$ **1024** aan vpb af.

De totale afdracht vennootschapsbelasting van de NAM en EBN samen wordt geraamd op 2,068 miljard euro. Daaruit valt af te leiden dat het aandeel van de NAM 1,044 miljard euro is ($2068 - 1024 =$ **1044**)

Daarnaast betaalt de NAM een winstaandeel van 1,95 miljard euro aan de Nederlandse staat. Dat is een speciale belasting die onderdeel is van de mijnbouwwet. Grof gezegd komt deze neer op een belasting van 50 procent van op het winstaandeelresultaat (WAR) van een gasproducent (bij andere bedrijven heet dat de brutowinst).

Van het winstaandeel mag het bedrijf ook nog 25,7 procent vennootschapsbelasting aftrekken. In haar uitleg aan de kamer over de solidariteitsheffing geeft de minister aan dat deze korting voor gasproducenten normaliter volgens de volgende formule wordt berekend: $\text{Winsttaandeel} = (50 \text{ procent van het winstaandeelresultaat}) - \text{Vpb}$.

Met dank aan de raming van EZK is bekend wat de NAM aan vennootschapsbelasting moet betalen (1,044 miljard), en welk winstaandeel (1,95 miljard). Het is daardoor mogelijk om daar het brutoresultaat (WAR) uit af te leiden, vóór aftrek van deze belastingen. Dat levert het volgende resultaat op: $1950 = 0,5 (\text{WAR}) - 1044$; $0,5(\text{WAR}) = 2994$; $\text{WAR} = \mathbf{5988}$. Oftewel: 5,988 miljard euro. Dit is het bedrag dat de NAM overhoudt voor aftrek van de vennootschapsbelasting en het winstaandeel. De brutowinst dus.

Doordat we nu weten wat de brutowinst is, namelijk 5,988 miljard euro, kunnen we daar het winstaandeel (1,95 miljard euro) en de vennootschapsbelasting (1,044 miljard euro) van aftrekken. Het netto-resultaat onder de streep: 3 miljard euro.

Niet meer winst dan anders

Hoewel de afspraken ertoe hebben geleid dat de gaskraan in Groningen sneller dicht kon, wringt de schoen. Terwijl de staat miljarden overmaakt aan de NAM, heeft het bedrijf namelijk nog een rekening openstaan van 190 miljoen euro. De NAM zou alle rekeningen voor herstel en versterking in het aardbevingsgebied moeten betalen, maar steggelt over ingediende facturen en weigert kosten te betalen die volgens het bedrijf niet onder de afspraken vallen. Staatssecretaris Vijlbrief stapte daarom in juni vorig jaar naar de rechter. 'Ik heb er een heel ongemakkelijk gevoel bij dat we aan de ene kant grote bedragen moeten overmaken, maar dat er aan de andere kant rekeningen niet worden voldaan,' legde hij deze stap uit.

Alleen al met de winst uit Norg zou de NAM makkelijk de tot nu toe ingediende rekeningen voor herstel- en versterkingswerkzaamheden kunnen betalen. Saillant detail: deze winst kon worden gemaakt door de garantstelling van en betaling door de Staat der Nederlanden.

Shell zegt in een reactie alleen gecompenseerd te worden voor de winsten die het bedrijf anders had gemaakt op het oppompen en verkopen van Gronings gas. Alleen komt deze compensatie uit de staatskas. Daarmee is het ondernemersrisico – dat juist in de energiecrisis hoog is – op het bord van de belastingbetaler beland. Zo betaalt de Nederlandse burger een groot deel van de kosten van het herstel van de aardbevingsschade zelf.

REACTIE MINISTERIE EN STAATSECRETARIS

De berekeningen in dit artikel zijn voorgelegd aan EZK. Het ministerie laat weten de som 'zo goed mogelijk [te hebben] gecheckt' en dat de cijfers 'grofweg' kloppen. De woordvoerder tekent hierbij nog aan: 'In 2022 is de solidariteitsbijdrage ingevoerd, en de gasprijzen dalen momenteel.' Dit zal ertoe leiden dat de uiteindelijke winst voor de NAM, net als de kosten voor de staat, lager zullen uitvallen. Begin mei zal de Tweede Kamer worden ingelicht over de definitieve cijfers voor 2022.

Staatssecretaris Vijlbrief laat bovendien weten dat 'voor het kabinet geldt dat de sluiting van Groningen en de veiligheid van de Groningers voorop staat.' Op de mogelijke winst van de NAM wil hij niet ingaan. Hij verwijst hiervoor naar de aanvullende uitleg die hij destijds naar de enquêtecommissie stuurde.

Auteur: **Birte Schohaus**

Groninger at heart en doctor in de journalistiek. Schrijft over grond-, geld- en politieke zaken in Noord-Nederland.

Auteur: **Jilles Mast**

Onderzoeksjournalist bij het Platform Authentieke Journalistiek.